

BOEKEN bespreking

Boyd - The Fighter Pilot Who Changed the Art of War

Door Robert Coram, 484 blz., met
zwart-wit foto's, Uitgeverij Little,
Brown and Company, Boston, 2002
ISBN 0 316 88146 5
US\$ 27,95

Volgens vele Amerikaanse luchtvaart-
historici behoort kolonel John Boyd
(1927-1997) tot de invloedrijkste perso-
nen in de Amerikaanse militaire lucht-
vaartgeschiedenis van de jaren zestig en
zeventig. In deze biografie wordt door
publicist Robert Coram op chronologi-
sche wijze de militaire loopbaan van Boyd
beschreven, ingegaan op zijn theorieën en
regelmatig een zijstap gemaakt naar
karakter en privé-leven.

Boyd was een opmerkelijk luchtmacht-
officier. Als jong reservist werd hij begin
jaren vijftig tot jachtvlieger opgeleid op
de F-86 Sabre en naar Korea gezonden.
Nadien schopte hij het tot instructeur bij
de roemruchte *Fighter Weapons School* op
de basis Nellis in Nevada. Boyd bleek al
gauw tot de beste jachtvliegers van de *US
Air Force* (USAF) te behoren.

Hij verdiende de bijnaam *Forty-Second
Boyd* door in schijngevechten met de
F-100 Super Sabre iedere tegenstander
binnen veertig seconden te kunnen uit-
schakelen (onder het uitroepen van '*I just
hosed that son of a bitch*'). De schrijver
toont Boyd als de ultieme karikatuur van
de jachtvlieger: de man deed niets liever
dan vliegen, toonde veel lef en had weinig
op met militaire bureaucratie en hiërarchie.
Boyd was voor niets of niemand bang.
Het maakte hem tot een innovatief vlieger,
die gedurfde manoeuvres uithaalde.

Nieuwe E-M-theorie

Boyd bleek niet alleen een subliem vlie-
ger, hij ontwikkelde naast zijn vaardig-
heden ook zijn denken. Gegrepen door het
luchtgevecht ontwikkelde hij nieuwe
gedachten en concepten over de gevecht-
stactiek. Kapitein Boyd schreef ze - in
zijn eigen tijd - uit tot een handboek, met
enorme impact, de *Aerial Attack Study*.

In een periode dat de USAF-leiding voor-
al belangstelling had voor strategisch
bombarderen in plaats van het aloude
luchtgevecht (het waren de jaren waarin de
atoombom het militaire denken domineer-
de), was dat een opmerkelijke prestatie.
Begin jaren zestig mocht Boyd een in-
genieursopleiding volgen aan de Georgia
Institute of Technology. Geïnspireerd
door de tweede wet van de thermodyna-
mica en het fenomeen 'entropie' daarbij,
komt hij op het idee van een nieuwe
theorie rond de bepaling van het tempo
waarin een vliegtuig specifieke energie
kan winnen of kwijtraken.

De *Energy-Maneuverability* (E-M)-theo-
rie en de formule ' $Ps = [(T-D)/W] V$ '
werkt hij uit tijdens een volgende plaat-
sing op de luchtmachtbasis Eglin in
Florida. Boyd doet dit alweer voornam-
lijk in eigen tijd, aangezien zijn superie-
ren nauwelijks begrip en belangstelling
hebben en Boyd vanwege zijn vaak tegen-
draadse en ongemanierde gedrag veelal
een lastpak vinden.

Samen met een bevriend burgerambtenaar
op de basis besteedt hij vele ongeautori-
seerde computeruren aan E-M-metingen
van Amerikaanse gevechtsvliegtuigen en
hun Sovjet-tegenhangers. De grote, tame-
lijk logge Amerikaanse typen uit die tijd,

zoals de F-105 Thunderchief en de F-4
Phantom II, komen er niet al te best vanaf.

Ook de nieuwe F-111 (een typisch pro-
duct van het gevestigde USAF-denken
waarin vooruitgang werd gelijkgesteld
aan *bigger-higher-faster-farther*) scoort
slecht. Boyd werkt zijn E-M-theorie en
metingresultaten uit tot een briefing die
hij enthousiast presenteert aan ieder die
het horen wil, van vliegers als Chuck
Yeager tot de presidentiële raad voor de
wetenschap.

Aanvankelijk stuit zijn presentatie op
ongeloof, maar uiteindelijk winnen zijn
ideeën terrein. Boyd wordt naar het
Pentagon overgeplaatst om daar te werken
aan het F-X-programma voor een nieuw
gevechtsvliegtuig.

De schrijver maakt duidelijk dat de F-X-
specificaties sterk door Boyds ideeën zijn
beïnvloed (het vliegtuig wordt lichter dan
aanvankelijk bedoeld en zonder *swing-
wing*-configuratie), maar het uiteindelijke
resultaat - de F-15 Eagle - wordt door
Boyd onvoldoende vernieuwend geacht.

Ontwikkeling van vliegtuigtypen

Boyd weet een aantal standvastige volge-
lingen om zich heen te verzamelen (later
steeds vaker als *the Acolytes* betiteld) die
veel van zijn theorieën in de praktijk
weten te vertalen. Een van hen, Pierre
Sprey, wordt bijvoorbeeld de aanjager van
het idee om een speciaal vliegtuig voor
CAS (*Close Air Support*)-missies te ont-
wikkelen, tegen de zin van velen in de
luchtmachtbureaucratie. Het levert uitein-
delijk de A-10 op, een inmiddels effectief
gebleken toestel.

Boyd en zijn groep gaan verder en zetten
zich in voor een kleiner, lichter, wend-
baarder gevechtsvliegtuig dan de F-15, te
ontwikkelen aan de hand van E-M-theorie
en naast *air-to-air missiles* bewust voor-
zien van een boordkanon. Ook dit idee
krijgt lang oppositie vanuit de gevestigde
USAF- en Pentagonorganisatie, hetgeen
de schrijver uitgebreid weergeeft.

Boyds *fighter mafia* wint de strijd, met
veel bureaucratische inventiviteit. Het
levert de competitie op tussen twee proto-
typen, de YF-16 en YF-17. Het vervolg is

bekend. De YF-16 wint en wordt uitgewerkt tot 'onze' F-16. De YF-17 vormt de basis voor de F/A-18. In zekere zin is een aantal belangrijke Amerikaanse vliegtuigtypen (F-15, A-10, F-16, F/A-18) mede het product van Boyds denken en werken, zo maakt de schrijver duidelijk.

Een slechte reputatie

Ondanks zijn briljante ideeën en een succesvolle plaatsing als basiscommandant in Thailand tijdens de afwikkeling van de Vietnam-oorlog, verwierf Boyd bij veel superieuren een slechte reputatie.

De schrijver wijt dit aan Boyds veelal onangepaste en botte opstelling binnen de luchtmachtorganisatie.

Promotie weet Boyd telkens slechts met veel moeite, trekken en duwen te maken. Boyd eindigt zijn militaire loopbaan als kolonel: een prachtige eindrang, maar onvoldoende, gezien de enorme invloed die hij op de USAF en het Pentagon heeft gehad.

Na zijn actieve dienst blijft hij – achter de schermen – gangmaker van zijn volgelingen binnen het Pentagon. Via hun hervormingsbeweging verwerven zij zich veelal publieke bekendheid. Ze spelen hun spel soms via sympathisanten in het Amerikaanse Congres en de media. Een van Boyds volgelingen, Chuck Spinney, wordt begin jaren tachtig op de voorpagina van het weekblad *Time* geportretteerd na diens kritiek op verspilling bij defensiebestedingen. Een ander, James Burton, haalt vele kranten met zijn kritiek op dubieuze testgegevens van het 'Bradley'-gevechtsvoertuig van de *US Army*. Diens memoires uit 1993, *The Pentagon Wars*, worden later bewerkt tot een televisiefilm.

Clausewitz en Sun Tzu

Ondertussen wordt Boyds horizon steeds breder. Hij verdiept zich in allerhande vakliteratuur. Ook daarin was Boyd tegenwoordig, aldus de schrijver. Amerikaanse militairen van de jaren zeventig lezen vooral managementboeken. Boyd bestudeert echter vooral de werken van krijgskundigen als Von Clausewitz of Sun Tzu.

Zijn brede blik brengt hem tot het opstellen van een soort wetenschapsfilosofisch

stuk onder de titel *Destruction and Creation*, dat hij nimmer publiceert, maar dat door schrijver nu als bijlage in de biografie is opgenomen. Teruggrijpend op zijn waarnemingen over luchtgevechten sinds Korea ontwikkelt hij een model voor een besluitvormingscyclus (de *ODAA-loop*, hetgeen staat voor '*Observe-Orient-Decide-Act*'), die we sindsdien in militaire en managementliteratuur over de hele wereld terugvinden.

En hij ontwikkelt een nieuwe briefing, getiteld *Patterns of Conflict*, waarin al zijn krijgskundig denken samenkomt. De briefing impliceert veel kritiek op de toenmalige Amerikaanse gevechtspraktijk. Boyd zet zich af tegen dan gevestigde begrippen als flankbescherming en synchronisatie in gewapend conflict. Hij bepleit het kiezen voor *Schwerpunkt* en *Maneuver Warfare*. Hij toont zich voorstander van het passeren van de sterke punten van de vijand, diep doordringen tot zijn terrein, verwarring zaaien en een slag slaan op een manier die de traditionele grote veldslag van legers tegenover elkaar overbodig maakt.

Amerikaanse mariniers zijn vervolgens de eersten die Boyds ideeën oppikken en uitwerken. Enkele aanhangers, onder wie de toenmalig korpscommandant, weten het eind jaren tachtig formeel als doctrine geaccepteerd te krijgen, uitgewerkt in het handboek '*FMIM-I: Warfighting*' van de *US Marines*. De groep rond Boyd blijft vervolgens zijn ideeën verder dragen, tot en met *Fourth Generation Warfare* tegen terrorisme aan toe, waarover zij al eind jaren tachtig publiceren.

Irak en 'maneuver warfare'

Ook toenmalig Republikeins congreslid Dick Cheney was een aanhanger van Boyds krijgskundig denken. Onder president Bush sr. wordt Cheney minister van Defensie. Na de Irakese inval in Koeweit in 1990 contacteert hij Boyd. Diverse malen wordt Boyd voor vertrouwelijke gesprekken met de minister naar Washington gehaald, aldus de schrijver, die Cheney erover interviewde.

Cheney gebruikt Boyds krijgskundige ideeën in zijn overleg met generaal Norman Schwarzkopf, die aanvankelijk

een aanvalsplan indiende dat een ramkoers-aanval op Saddams troepen inhield. De manier waarop de VS en geallieerden de aanval op Irak uiteindelijk inzetten wordt een typisch staaltje van Boyds *maneuver warfare*.

Corams boek is afgesloten voordat de jongste Irak-oorlog plaatsvond. Maar wie de Amerikaans-geleide aanval op Irak van 2003 bestudeert, ziet eveneens veel van *maneuver warfare* terug. Waar het draait om de snelle aanval, hebben dergelijke ideeën inmiddels ingang gevonden. En hoge beschermers hebben ze ook nog steeds – Dick Cheney is inmiddels Amerika's vice-president.

John Boyd heeft veel bereikt. Als gevechtsvlieger, uitvinder van nieuwe luchtgevechtstactiek, bedenker van nieuwe theorieën en concepten voor de beoordeling en ontwikkeling van gevechtsvliegtuigen, geestelijk vader van nieuwe vliegtuigtypen, criticus van defensiebureaucratie en als denker in de krijgskunde. Maar de auteur van zijn biografie gaat aan Boyds tekortkomingen niet voorbij. Boyds botte gedrag levert hem niet alleen problemen in zijn militaire loopbaan op – veel van Boyds successen blijken Pyrrus-overwinningen. De negatief ervaren kritiek zet velen op tegen de door Boyd c.s. voorgestane hervormingen en ieder van de Pentagon-volgelingen ondervindt serieuze loopbaanproblemen. Successen worden niet altijd erkend of althans niet op Boyds conto geschreven. En Boyd gaat zó op in zijn werk en denken, dat hij zijn gezin van echtgenote en vijf kinderen danig verwaarloost.

In 1991 getuigt Boyd nog in een hoorzitting voor het Huis van Afgevaardigden over de evaluatie van de Golfoorlog. Daarna gaat het langzaam bergafwaarts. Mentaal en fysiek is hij uitgeput. In 1997 overlijdt hij, echtgenote Mary verarmd achterlatend.

Fascinerend verhaal

Corams boek is niet het eerste over Boyd. In 2001 bracht Grant Hammond onder de titel *The Mind of War* al een studie van Boyds denken uit. Corams werk is echter completer, het boek bevat tevens een achtergrond van de persoon Boyd en vele

anekdotes die het verhaal levendig maken. Het werk is vlot geschreven, over het algemeen nauwkeurig afgewerkt, bepaald van niveau en toch goed verteerbaar.

De auteur heeft dit kunnen verwezenlijken door talloze gesprekken met de Acolytes en zijn aanwezigheid bij de wekelijkse bijeenkomsten van deze fighter mafia in de officiersclub van Fort Myer. De onconventionele benadering, het enthousiasme en de soms revolutionaire ideeën van Boyd worden goed beschreven.

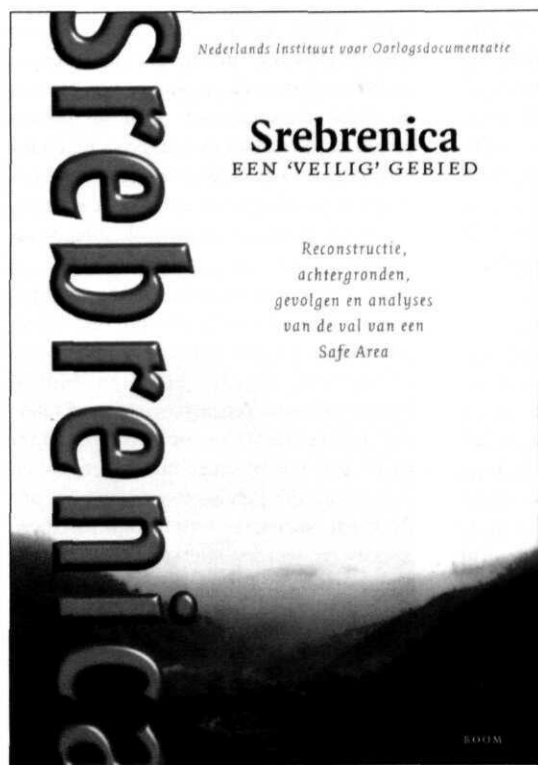
Enkele aspecten zijn onderbelicht gebleven, zoals de precieze rol van de betrokken defensie-industrie in de ontwikkeling van de diverse vliegtuigtypen, of de soms heus legitieme overwegingen van de gevestigde orde in het Pentagon tegenover die van Boyd en zijn soms nogal destructief-kritische volgelingen.

Maar daarmee is aan de schoonheid van dit boek nauwelijks afgedaan. Het is een fascinerend verhaal geworden, spannend en leerzaam tegelijk, over een man die met lef kon vliegen en met evenveel lef durfde denken. Het is, zoals Amerikanen

zeggen, een *must read* – evengoed voor luchtmachtvliegers en luchtvaarthistorici als voor hoge officieren, defensieambtenaren en hedendaagse krijgskundigen.

drs. C.C.J. VELDKAMP
en lt-kol. drs. D. SCHELL*

* De auteurs zijn respectievelijk ambassade-raad en financial controller JSF op de Nederlandse Ambassade te Washington DC.

Srebrenica

Het officiële NIOD-rapport samengevat, door P. Bootsma.
Uitgeverij Boom, Amsterdam (2002)
ISBN 90 5352 844 X
€ 19,90

Er is al veel over gezegd – en toch kon het boek niet dicht. 'Srebrenica' gaat nooit meer voorbij. Iedereen heeft zijn eigen herinneringen aan de val van de enclave.

Voor de een is het de aanblik van de bevolking die – onder het oog van de Dutchbatters – ten dode opgeschreven (b)lijkt te zijn; voor de ander de toast van Karremans en Mladic, een synoniem voor militaire incompetentie zo wordt gezegd; en voor weer anderen de hossende menigte in Zagreb die een 'overwinning' lijkt te hebben behaald. De casus Srebrenica is actueel en er kan veel van worden geleerd.

Het eigenlijke NIOD-rapport – een historisch-wetenschappelijk onderzoek naar de val – bevat een verpletterende hoeveelheid feiten en details. Het driedelige rapport telt 3400 bladzijden en daar komen dan nog meer dan 2500 pagina's voor de vier deelstudies bij. Je moet een doorzetter zijn om dat allemaal te lezen; het zal

zelfs menig geïnteresseerde afschrikken. Het schrijven van een hanteerbare versie lag voor de hand.

Toegankelijk en overzichtelijk

Peter Bootsma, eerder als redacteur betrokken bij het eigenlijke rapport, wist de tekst tot minder dan 10 procent van het origineel terug te brengen. Het is zijn verdienste dat het een toegankelijk, overzichtelijk en hanteerbaar boek is geworden, duidelijk bedoeld voor een breed publiek.

Wie de exacte formuleringen, nuances en onderlinge verbanden en context wil weten blijft natuurlijk aangewezen op de oorspronkelijke tekst, bijvoorbeeld om een mening te kunnen vormen over de schuldvraag van dit politiek-militaire morele dilemma.

Srebrenica zal steeds blijven terugkomen in bijvoorbeeld de politieke besluitvorming om Nederlandse troepen uit te zenden. Daarnaast zijn er natuurlijk militaire lessen. Sinds het debacle moet zelfs de volksvertegenwoordiging overtuigd worden van de beveiliging van Nederlandse eenheden in den vreemde en worden garanties geëist voor een exit-strategie. De debatten over inzet van eenheden in Irak, Afghanistan en Ethiopië-Eritrea zijn voorbeelden hiervan.

Inzicht in wat zich medio 1995 afspeelde in de Bosnische enclave is verplichte kost voor officieren, waarvoor de 'samenvatting van het NIOD-rapport' een uitstekende basis vormt. Deze behandelt vrijwel alle facetten die ten grondslag liggen aan een uitzending waarbij dit tevens in perspectief wordt gezet. Het boek leest desondanks als een trein. Bootsma weet een goede balans te vinden tussen detail en grove lijn. Op de juiste momenten weet hij de feiten te larderen met persoonlijke ervaringen zoals die zijn opgetekend door de NIOD-onderzoekers.

Door het gebruik van handige tussenkopjes, die helaas niet terugkomen in de inhoudsopgave, is het boek zeer toegankelijk. Een register is er wel, een index jam-